

Upprättad: 230212
Senast justerad: 231109

BKA Norra Hagastaden

White Arkitekter har på uppdrag av Locum och Solna stad genomfört en barnkonsekvensanalys av detaljplan för del av Haga 4:17 m.fl. - DP1 i Norra Hagastaden. Analysen är utförd av Teresa Lindholm och Viktoria Walldin, specialister inom social hållbarhet. En beskrivning av rapportens disposition finns på sidan 8 medan slutsatser och rekommendationer finns på sidan 30-34.

INLEDNING

Hagastaden kallas den nya stadsdel som växer fram där Solna och Stockholm möts. Där byggs totalt 6000 nya bostäder och 50 000 arbetsplatser, varav 3000 bostäder och över 30 000 arbetsplatser i Solna. Bostadshusens bottenvåningar kommer att innehålla service, restauranger och caféer. Den täta stadsstrukturen ska ge tillgång till goda kommunikationer och närhet till Stockholms hela utbud av service samtidigt som Nationalstadsparkens stora grönytor och lugn kan nås ett stenkast bort.

I Solna planeras den del av Hagastaden som kallas Norra Hagastaden. I takt med att området utvecklas kommer nya gator, kvarter och parker att sudda ut gränsen mellan Solna och Stockholm. Norra Hagastaden blir en integrerad del av den täta innerstaden, som kopplar samman omgivande stadsdelar och grönområden och skapar en ny tydlig stadsfront mot norr. I området rymmer delar av Karolinska sjukhusområdet vars verksamhet till stora delar har flyttat ut och koncentrerats i sjukhusområdet runt Nya Karolinska Solna. Ambitionen är att området ska utvecklas till en stadsdel där boende, utbildning, vård, kultur och företagande förenas i en tät stadsmiljö som skapar möten och stadsliv. Stadsdelen gestaltas utifrån områdets topografi med en blandning av ny och äldre bebyggelse liksom en variation i byggnadstyper och hushöjder. Den nuvarande karaktären får leva vidare och tolkas om i den nya bebyggelsen som bland annat utformas i tegel, för att skapa ett sammanhängande uttryck.

Göteborg
Stockholm
Malmö
Halmstad
Linköping
Umeå
Uppsala
Västerås
Örebro
Köpenhamn
London
Kiruna
Oslo

Visionen är även att Norra Hagastaden ska bli ett framstående område för forskning och vetenskap som förbättrar människors hälsa och liv – så kallad Life Science. Det sker i samverkan mellan staden, universitet och näringsliv.

Syfte och avgränsning

Norra Hagastaden kommer att delas upp i flera detaljplaner. Nu pågår arbetet med den första detaljplanen som kommer att innehålla cirka 1000 nya bostäder och lokaler för företag, vård, utbildning, forskning och laborativ verksamhet liksom en förskola och ett möjligt familjeboende. Samråd sker tidigast hösten 2023.

Som en del av arbetet genomförs även en integrerad barnkonsekvensanalys. Syftet är att göra en systematisk genomlysning och bedömning av planen utifrån ett barnperspektiv och samtidigt bidra med fortlöpande input i arbetet kring hur barns behov kan tas tillvara på bästa sätt. Analysen riktar sitt fokus mot DPI, men beaktar också en vidare geografisk kontext i den mån det är relevant och möjligt inom uppdragets ramar.

Analysmodell

Analysen utgår från Göteborgs stads modell för BKA (se bild nedan), som är väl beprövad. Modellen innehåller fem olika analysteman och fem skalnivåer. De fem temana är:

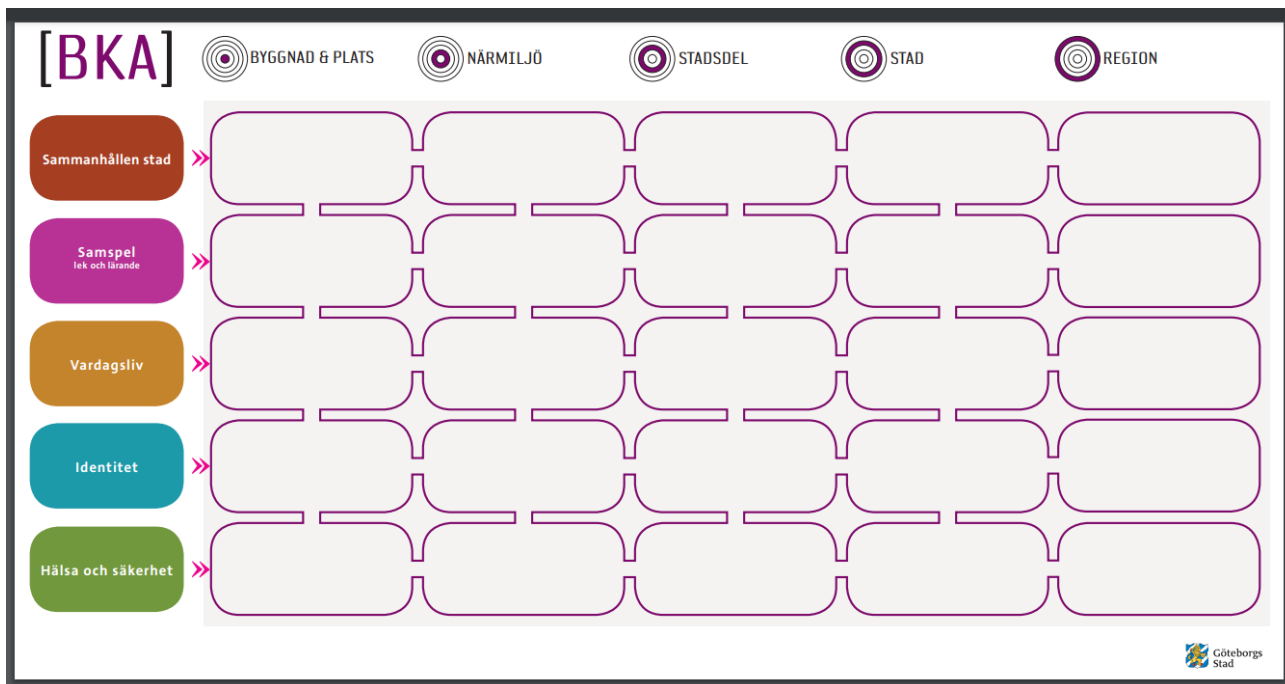
Sammanhållen stad – här behandlas kopplingar både inom stadsdelar och till omgivande stadsbebyggelse, eventuella barriärer, socioekonomiska variabler, målpunkter och rörelsemönster.

Samspel, lek och lärande – här behandlas förekomsten av mötesplatser och lekmiljöer där barn kan träffa andra barn, leka, lära sig och utvecklas.

Vardagsliv – här behandlas vardagsfunktioner som är viktiga för barn, såsom bostadsmiljöer, grönområden, idrottsytor, kultur, skola, förskola och kommunikationer liksom frågor om trygghet och tillgänglighet.

Identitet – här behandlas stadsdelens karaktär och den bild som människor både inom stadsdelen och i omvärlden ger, ofta med särskilt fokus på barns upplevelser och berättelser.

Hälsa och säkerhet – här behandlas frågor som rör barns mobilitet, säkerhet och hälsa, exempelvis trafiksäkerhet, ljudmiljö, luftkvalitet och platser för fysisk aktivitet, rekreation och vila.

Som framgår av modellen finns fem skalnivåer som kan beskrivas enligt följande:

Byggnad/Plats – specifika byggnader och platser inom planområdet eller den närmaste närmiljön

Närmiljö – motsvaras av Norra Hagastaden och den närmaste närmiljön i kvarteren runtomkring (övriga Hagastaden, Nationalstadsparken, Solna kyrkby och Norra begravningsplatsen)

Stadsdel – motsvaras av Vasastan i Stockholm stad och stadsdelarna Haga, Hagalund och Huvudsta i Solna.

Stad – motsvaras av Stockholm stad och Solna stad

Region – motsvaras av Region Stockholm med samtliga kommuner inom regionen

I det här fallet kommer analysen främst att röra sig på skalnivåerna Byggnad/Plats, Närmiljö och Stadsdel, men kopplingar görs även till en vidare geografisk kontext. En barnkonsekvensanalys är inte bara ett dokument utan i allra första hand en process. Processen består vanligtvis av tre delar: 1) Nulägesbeskrivning som ger en bild av nuläget utifrån analysmodellens fem teman, 2) fortlöpande analys utifrån ett

barnperspektiv som en integrerad del av planarbetet 3) en konsekvensbedömning av det aktuella plandokumentet som bedömer vilka potentiella konsekvenser föreslagna förändringar kan tänkas få för barn. I samband med konsekvensbedömningen lämnas även ett antal rekommendationer, både vad gäller själva planen och det fortsatta arbetet i senare skeden.

Metod

För att få en bild av platsen i dagsläget har ett antal aktiviteter genomförts. Arbetet inleddes med ett platsbesök, för att observera den byggda miljön och livet på platsen. Därefter har intervjuer med ett antal sakkunniga inom olika ämnesområden genomförts:

- Fokusgrupp med två pedagoger från den lokala förskolan
- Intervju med akustiker
- Intervju med konsult för luftkvalitet
- Intervju med trafik konsulter
- Möte med representant för Karolinska universitetssjukhuset
- Intervju med arkitekter från White som tar fram underlag för detaljplan 1

På mötet med Karolinska universitetssjukhuset närvarade även representanter från Region Stockholm och samtalet kretsade kring förutsättningarna för ett familjeboende för sjuka barn och deras familjer i området. Utöver intervjuerna har fakta om platsen även sammanställts genom inläsning av skriftlig information, såsom statistik, olika planhandlingar och andra relevanta dokument, till exempel styrdokument som rör barns behov i relation till den fysiska miljön.

Centrala begrepp

För att underlätta läsförståelsen definieras i det följande ett antal centrala begrepp. Barnperspektiv, barns perspektiv och barnrättsperspektiv är deskriptiva begrepp med snarlika innebörder:

Barnperspektivet – handlar om att vuxna ser, lyssnar till och strävar efter att förstå barns behov. Det kan till exempel handla om fackkunskap, baserat på forskning och praktisk erfarenhet.

Barns eller barnets perspektiv – handlar däremot om det barn själva berättar. För att kunna uttala sig om barns/barnets perspektiv krävs därför att barn själva får säga

sin mening. Barnperspektivet kan inrymma barns/barnets perspektiv men behöver inte göra det.

Barnrättsperspektivet – handlar om att beakta att barns rättigheter enligt barnkonventionen tas tillvara vid alla beslut och åtgärder som rör barn.

Den här utredningen bygger främst på ett barnperspektiv, där vuxna med särskild kunskap om barns behov kommer till tals. Till viss del utvärderas utbyggnadsplanerna inom DP1 även utifrån ett barnrättsperspektiv.

Kort om platsen

Norra Hagastaden växer fram i området runt Karolinska universitetssjukhuset i Solna stad. I söder gränsar området till Stockholms stads med det centrala delarna av Hagastaden och Vasastan med Torsplan och Norrtull. I norr finns Solna kyrkogård, Solna kyrkby och Norra begravningsplatsen medan området avgränsas av Uppsalavägen/E4 i öst och Nya Karolinska Solna i väst. Öster om Uppsalavägen/E4 finns Hagaparken och Brunnsviken och väster om Solnavägen ligger Karolinska institutet och Tomtebodan.

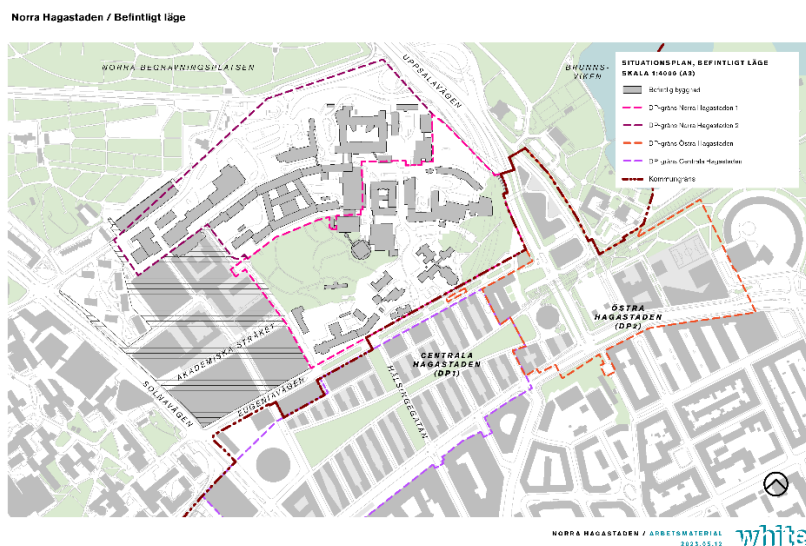

Bild från White Arkitekter som visar området med dagens bebyggelse. Rosa streckad linje visar DP-gräns Norra Hagastaden 1. Svart streckad linje visar DP-gräns Norra Hagastaden 2. Röd streckad linje visar DP-gräns Östra Hagastaden. Blå streckad linje visar DP-gräns Centrala Hagastaden. Röd linje med svarta prickar visar kommungräns.

Norra Hagastaden planeras i flera etapper med olika detaljplaner. Inom ramen för DP1 tillkommer bland annat en långsträckt kontorskärm i öster, ett torg och ett par nya kvarter i söder mot Eugeniavägen. Här ingår även Sjukhusparken som utvecklas till stadsdelspark, vilket innebär att befintlig förskoleverksamhet flyttar till nya lokaler som planeras i en del av Eugeniahemmet med omgivande gård. Inom ramen för kommande detaljplaner tillkommer flera kvarter i de norra delarna mot Karolinska vägen.

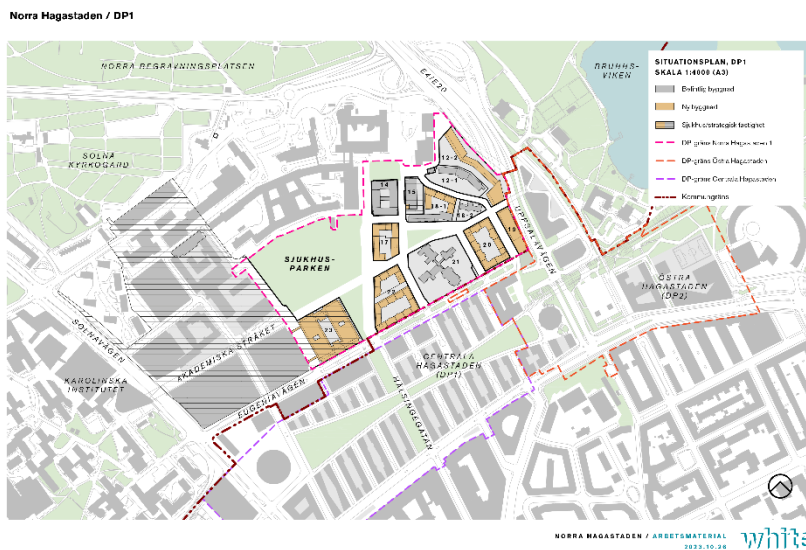

Bild från White Arkitekter som visar utbyggnadsplanerna i DP1. Rosa streckad linje visar DP-gräns Norra Hagastaden 1. Svart streckad linje visar DP-gräns Norra Hagastaden 2. Röd streckad linje visar DP-gräns Östra Hagastaden. Blå streckad linje står visar DP-gräns Centrala Hagastaden. Röd linje med svarta prickar visar kommungräns.

Relevanta styrdokument

Ett flertal styrdokument såväl på internationell som nationell och lokal nivå är relevanta i sammanhanget. Nedan listas ett par av de mest centrala dokumenten tillsammans med en kort sammanfattning av deras innehåll.

Barnkonventionen

Konventionen om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 1989, vilket var första gången som barns intressen uttryckligen formulerades som mänskliga

rättigheter i ett lagligt bindande dokument. Totalt har 196 av världens länder ratificerat barnkonventionen och varje lands regering ansvarar för att skydda barnen och ta tillvara deras mänskliga rättigheter. Sverige förband sig att följa barnkonventionen redan 1990 men i januari 2020 blev den också svensk lag. Konventionen är ett viktigt verktyg för att påverka beslutsfattare att prioritera barns behov och innehåller 54 artiklar som tillsammans utgör en helhet. Några av artiklarna är särskild relevanta för den fysiska miljön:

Artikel 2 – Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3 – Vid alla beslut som rör barn ska barnets bästa beaktas i första hand.

Artikel 12 – Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.

Artikel 23 – Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.

Artikel 27 – Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.

Artikel 31 – Barn har rätt till lek, vila och fritid.

Plan- och bygglagen

I PBL finns bestämmelser om planläggning av mark, vatten och byggande som ska främja en hållbar samhällsutveckling för människorna i dagens samhälle och kommande generationer. I Plan- och bygglagen finns ett uttalat krav på tillräckligt stor friyta för lek och utevistelse vid förskolor, fritidshem, skolor och bostäder mm (PBL:2010:900, 8 kap 9 §). Behov av lämpliga platser för lek uttrycks i PBL som ett allmänt intresse. Dock specificeras inte hur stor friytan behöver vara för att anses som tillräcklig.

Boverkets vägledning för bostadsnära natur

Boverket har på uppdrag av regeringen tagit fram en vägledning för hur kommuner kan säkra tillgången till de grönområden som finns nära bostaden, den bostadsnära naturen. Boverket rekommenderar att bostadsnära natur ska nås inom ett avstånd av 300 meter från bostaden.¹

Solna stads grönsplan

Solna stads grönsplan innehåller strategier som berör barn och ungas tillgång till god utemiljö. Här slås bland annat fast att det är viktigt att:

- Planera så att alla Solnabor har nära till park och natur

¹ Boverket (2007), Bostadsnära natur. Inspiration och vägledning.

- Ge utrymme för aktiviteter för alla åldrar och förmågor
- Utveckla parker, natur, torg, gator och platser tillsammans med invånarna

Plan för säkrare och tryggare skolvägar i Solna stad

Plan för säkrare och tryggare skolvägar i Solna stad är ett strategiskt dokument som beskriver hur gång- och cykelvägar, övergångsställen, passager och hållplatser i skolornas närhet bör utformas liksom vikten av hastighetsreglering och hastighetsdämpande åtgärder. Skyltad hastighet bör vara max 30 km/h, kombinerat med hastighetsdämpande åtgärder som exempelvis avsmalningar.

Avlämningsplatser ska finnas 50-150 meter från skolans entré och kunna nås via säkra gångvägar. Hållplatser nära skolan utformas med fördel som timglas och ska i likhet med avlämningsplatserna också kopplas samman med säkra gångvägar till och från skolan.

Rapportens disposition

Rapporten innehåller tre huvudavsnitt, en inledning, en analysdel och ett avslutande avsnitt med slutsatser och rekommendationer. Analysen är strukturerad utifrån analysmodellens fem teman. Varje tematisk del består i sin tur av två delar som beskriver nuläge respektive planerade förändringar och konsekvenser. I det avslutande avsnittet sammanfattas de viktigaste slutsatserna och ett antal rekommendationer lämnas, både för själva detaljplanen och senare planeringsskeden.

De fem analyssystemana går delvis in i varandra, men riktar ändå fokus mot olika aspekter av den byggda miljön och dess betydelse för barn. Dock lämnas samtliga rekommendationer samlade i det avslutande avsnittet eftersom vissa åtgärder berör flera teman, vilket kan göra en tematisk indelning svår.

I stället för en fristående kunskapsöversikt där kunskap om barns behov i relation till den fysiska miljön redovisas har vi valt att väva in sådana resonemang i analysavsnittets löpande texter.

ANALYS

I detta avsnitt presenteras själva analysen, som struktureras utifrån analysmodellens fem teman:

- Sammanhållen stad
- Samspel, lek och lärande
- Vardagsliv
- Identitet
- Hälsa och säkerhet.

Sammanhållen stad

Temat sammanhållen stad riktar fokus mot hur väl stadsdelen hänger ihop, både rent fysiskt och socialt. Det handlar om kopplingar såväl inom stadsdelen som till omgivande stadsmiljö, eventuella barriärer, målpunkter, rörelsemönster och socioekonomiska förhållanden.

Nuläget

I dagsläget präglas området av ett flertal barriärer. En stor barriär är Uppsalavägen/E4 i öster som skär av Norra Hagastaden från Hagaparkens stora rekreationsområden och Brunnsvikens vatten. I närheten av Torsplan är kommungränsen mellan Solna och Stockholm numera ganska sömlös medan den fortfarande är högst påtaglig längre österut i planområdet. Här präglas miljön av stora nivåskillnader och sammanbindande gatukopplingar och kvarter saknas än så länge, även om ny bebyggelse växer fram bit för bit. Även Solnavägen i väster och Karolinska vägen i norr utgör barriärer, men de har inte samma kraftiga barriärverkan som motorvägen i öster.

Trots att Uppsalavägen/E4 utgör en stor barriär besöker förskolan i området Hagaparken regelbundet med de något äldre barnen, cirka 2-3 gånger per vecka. Då tar man sig från förskolan, via sjukhuset och vidare längs med Karolinska vägen mot de södra grindarna till Hagaparken. För de yngre barnen blir en sådan promenad däremot allt för lång och personalen välkomnar därför en mer direkt koppling över motorvägen.

Sjukhusparken används flitigt av förskolan och fungerar i praktiken som en förlängning av förskolegården. Som sådan är den särskilt viktig för de yngre barnen. Även "Äppellunden" i närheten av Eugeniahemmet är en uppskattad lek miljö och en återkommande målpunkt för förskolans barngrupper. I närheten av Karolinska Institutet finns också utemiljöer som förskolan besöker då och då, till exempel Ryska vallarna och fältet med volleybollnät utanför restaurangen Jöns Jacob på Berzelius väg 9.

Förändringar och konsekvenser

Utöver de förändringar som utvecklingen av Norra Hagastaden innebär sker också andra stora förändringar i den omgivande stadsmiljön, bland annat utbyggnaden i Östra, Centrala och Västra Hagastaden på andra sidan kommungränsen i Stockholm. I Östra Hagastaden planeras bland annat för ett kvarter med skola, idrottshall och bollplan liksom en närliggande aktivitetspark för barn och unga.

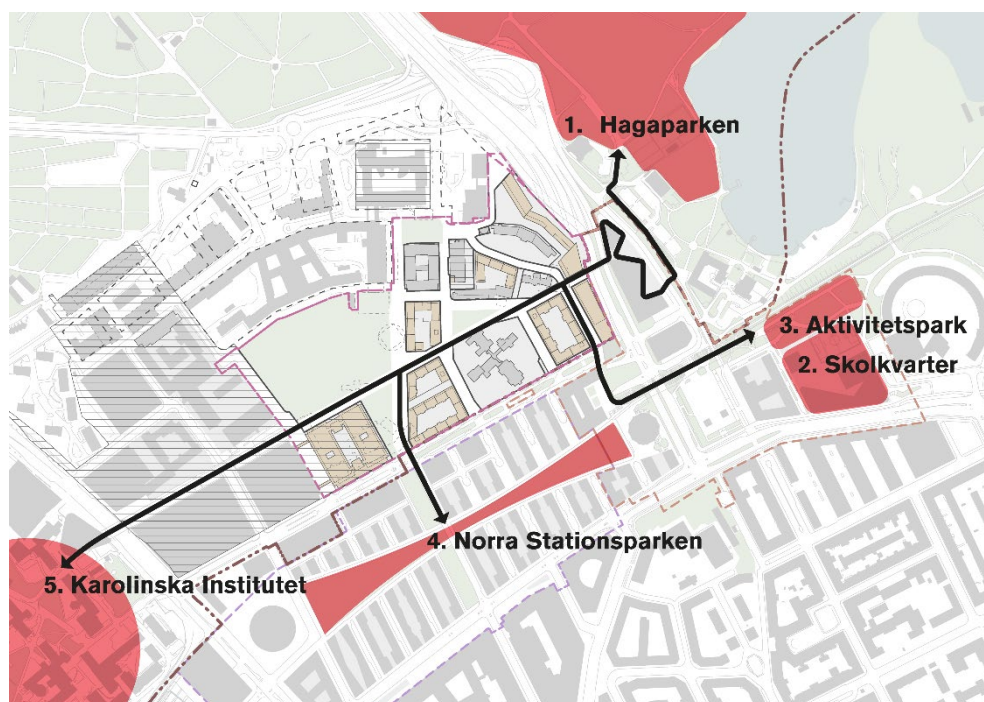

Bild från White Arkitekter som visar befintliga och tillkommande målpunkter för barn och unga i närområdet liksom kopplingarna mellan dem.

Med utvecklingen i DP1 skapas flera nya kopplingar som motverkar några av de främsta barriärerna i närmiljön. Från de östra kvarteren i DP1 dras en ny gång- och

cykelkoppling över Uppsalavägen/E4 och vidare till Hagaparken. Det underlättar i sin tur för både förskola och familjer att ta sig dit, även med yngre barn.

Något längre söderut på andra sidan kommungränsen dras också en gång- och cykelbro över Uppsalavägen och vidare mot skolkvarteret i Östra Hagastaden. Med DP1 skapas nya kopplingar ner mot bron, vilket tillgängliggör de målpunkter för barn och unga som tillkommer i Östra Hagastaden.

Med Akademiska stråket tillkommer en tydlig och gen tvärkoppling genom hela området som underlättar rörelser mellan väst och öst. Att stråket i princip blir bilfritt är extra positivt sett från ett barnperspektiv och ökar tillgängligheten till de platser väster om Solnavägen som förskolan brukar besöka. I dagsläget finns redan en gång- och cykelbro som gör det möjligt för barn att ta sig över vägen på ett planskilt och trafiksäkert sätt.

Därtill sker en utveckling med ny bebyggelse längs med Eugeniavägen, både inom ramen för DP1 Norra Hagastaden och på andra sidan kommungränsen i Centrala Hagastaden. Det innebär att Solna byggs samman med Stockholms innerstad, vilket gör det enklare och mer naturligt att röra sig över kommungränsen. Det tillgängliggör i sin tur den planerade Norra stationsparken i Centrala Hagastaden som kan komma att bli en viktig målpunkt för såväl familjer som förskolor och äldre barn som rör sig på egen hand. Med Hälsingegatans förlängning in i Norra Hagastaden skapas också en direkt koppling vidare till Vasastan, som löper ända ner till Vanadislunden. Slutligen kan även nämnas att Sjukhusparken som ligger inom DP1 utvecklas till stadsdelspark. Som sådan kan den bli en målpunkt för familjer från både Solna och Stockholm och därmed generera rörelser som ytterligare bidrar till att binda samman stadsmiljön.

Samspel, lek och lärande

Temat Samspel, lek och lärande riktar fokus mot förekomsten av mötesplatser där barn kan träffa andra barn, leka, lära sig och utvecklas, såväl motoriskt som socialt, kognitivt och kunskapsmässigt.

Nuläge

Med undantag för den befintliga förskolans gård saknas iordningställda lekmiljöer helt i området i dagsläget. I stället sker mycket lek i Sjukhusparken och den så kallade "Äppellunden" vid Eugeniahemmet. Sjukhusparken används i princip som

förskolegård och betraktas som en enorm tillgång för förskolan. Även Äppellunden är en uppskattad lekmiljö med äpplen att plocka och stenar och murar där barnen kan klättra, balansera och hoppa. Andra målpunkter är som framgått Hagaparken och Ryska vallarna. Enligt de pedagoger som intervjuats är grönskan områdets främsta resurs sett från ett barnperspektiv och något som behöver värnas och utvecklas när platsen omvandlas från sjukhusområde till blandstad med bostäder.

Det faktum att förskolan befinner sig på ett område där vården sätter sin tydliga prägel på miljön medför pedagogiska möjligheter för förskoleverksamheten. Att barnen ser personal i vita sjukhuskläder, ambulanser, helikoptrar, färdtjänst och likbilar röra sig i området är något som gör miljön speciell och som skapar många tillfällen till lärande samtal. Då flera föräldrar till barnen på förskolan arbetar på sjukhuset finns många kontakter mellan verksamheterna och ett gott samarbete, som bland annat innebär att förskolan då och då gör studiebesök på sjukhuset.

Förändringar och konsekvenser

Med utbyggnaden i DP1 och utvecklingen av Norra Hagastaden i sin helhet tillförs många värden, bland annat en utvecklad grönstruktur och nya gatukopplingar som tillgängliggör fler målpunkter för barn i närmiljön (se avsnittet Sammanhängande stad).

Utvecklad grönstruktur

Den utvecklade grönstrukturen innebär bland annat att Sjukhusparken uppgraderas till stadsdelspark med fler lekvärden liksom att en ny park och flera gröna torg och gator tillskapas. Grundprinciperna för utvecklingen handlar om att bevara och förädla den befintliga grönskans kvaliteter, tillföra fler funktioner på platser där byggnader rivs och skapa nya rum i anslutning till de viktigaste rörelsestråken. Medan den sammanlagda sociotopytan beräknats till cirka 15 procent av den totala ytan uppgår friytan per boende till 7,2 kvm. En sociotop är en allmänt tillgänglig plats med sociala bruks- och upplevelsevärden, så som parker, torg, gång- och cykelstråk. Betydelsen är med andra ord snarlik begreppet friyta men med vissa specificerade sociala värden, t.ex. blomprakt, bollek, skogskänsla, rofylldhet, vattenlek eller evenemang.²

Sjukhusparken är inte planerad i detalj men det finns ett övergripande koncept för gestaltningen som innebär att de inre delarna får karaktären av en öppen

² Definitionen av sociotop är hämtad från Parkplan Södermalm, Stockholms stad och White Arkitekter 2019. I friyta per boende ingår inte privata bostadsgårdar. Uppgifterna är hämtade från arbetsmaterial "Norra Hagastaden, diskussionsunderlag, 16 sep 2022", framtaget av White Arkitekter och Afry.

landskapspark med naturkänsla medan ytterkanterna sannolikt programmeras mer, bland annat med lektytor för barn. Det sker i första hand på ytor där byggnader rivs, till exempel förskolan i parkens södra del, helikopterplattan och hus F2. I den nordöstra delen av Sjukhusparken skapas Parktorget, en social nod i form av ett öppet torg med busshållplats för påstigande, eventuell torghandel och kanske en lekskulptur. I parken finns också en damm som bevaras och kan nyttjas för vattenlek.

Diagram som visar områdets grönstruktur, White Arkitekter.

Strax söder om Sjukhusparken på Hälsingegatans västra sida skapas en ny park med arbetsnamnet Södra parken, som blir mer av en byggd plats med större aktivitetsfokus. Medan Sjukhusparken troligen får ett innehåll som passar bättre för småbarnslek finns här möjlighet till en programmering som vänder sig till något äldre barn och ungdomar, till exempel aktivitets- och idrottsytor av olika slag. Södra parken är dessutom väl placerad vid en av stadsdelens huvudgator och knyter

an till det parkstråk i nord-sydlig riktning som ska förbinda kvarteren runt Eugeniavägen med tillkommande Norra stationsparken i Centrala Hagastaden.

Akademiska stråket är ytterligare en viktig del av grönstrukturen som får karaktären av ett grönt rekreationsstråk som kopplar samman flera platser för samvaro, lek och aktivitet. I öster placeras en kulturhistoriskt värdefull byggnad kallad "Blindhemmet", som flyttas från dagens befintliga läge. Vad byggnaden ska innehålla är inte klart men med någon typ av publik verksamhet skulle den kunna bli en viktig målpunkt i området. Intill Eugeniahemmet utformas Eugeniaplatsen som ett torg med grön inramning där en ny äppellund och en mindre scen föreslås. I anslutning till NKS Expansionskvarter skapas också Akademiska platsen med fin utblick över Sjukhusparken. Själva stråket blir till stora delar bilfritt men korsas av bilvägar vid ett flertal punkter. Dock kommer barn att kunna röra sig på ett tryggt och säkert sätt längs med stora partier av stråkets sträckning. Norr om Akademiska stråket bildas ett nytt torg med arbetsnamnet Centrala torget, som får karaktären av en lugn grön oas för mindre sällskap.

Sammantaget innebär den utvecklade grönstrukturen att stadsdelen tillförs en större variation av gröna rum för olika aktiviteter, åldersgrupper och behov. Därtill blir strukturen mer sammanhängande, vilket möjliggör för barn att röra sig längre sträckor i gröna och säkra miljöer med ingen eller begränsad biltrafik. Samtidigt medför de nya kvarter som planeras i närheten av Eugeniahemmet att dagens Äppellund försvinner. Bedömningen är att den totala friytan inte kommer att minska.³

Förändrad karaktär

När sjukhusområdet omvandlas från ett renodlat verksamhetsområde till en stadsdel med blandade funktioner kommer vårdprägelns sannolikt att bli mindre framträdande. Det kan i sin tur innebära att de pedagogiska fördelar som verksamheten medför delvis går förlorade. Därför är det ett önskemål från förskolans sida att vården även i framtiden får utgöra ett framträdande inslag i miljön. Samtidigt medför utvecklingen i övriga Hagastaden att flera olika målpunkter som kan erbjuda barn möjligheter till lärande tillkommer i den omgivande stadsmiljön (se nästa avsnitt Vardagsliv).

³ Idag ägs marken inom planområdet av Region Stockholm men vissa delar, så som Sjukhusparken och Anna Steckséns gata, är redan idag planlagda som allmän plats. När området omvandlas kommer även övriga gator, parker, torg och platsbildningar att övergå till allmän platsmark. En bidragande orsak till att friytan inte bedöms minska är att de markparkerings- och andra hårdgjorda ytor som upptar en stor andel av marken i dagsläget kommer att minimeras i samband med planerad stadsutveckling.

Vardagsliv

Temat Vardagsliv riktar fokus mot vardagsfunktioner som är viktiga för barn, så som bostadsmiljöer, tillgången till grönområden, idrottsytor, kultur, skola, förskola och kommunikationer liksom frågor som trygghet och tillgänglighet.

Nuläge

Idag finns inga bostäder inom planområdet för DP1, varför det inte heller bor några barn här. Däremot finns bostäder i närheten, tex längs med Karolinska vägen, Prostvågen och Olof af Acrels väg liksom i centrala Hagastaden. Även i det närliggande Hagaparken finns ett fåtal bostäder. Inom ramen för DP1 finns däremot förskolan Karolina som drivs av Pysslingen förskolor, vilket gör att det dagligen rör sig barn i området. De flesta av barnen på förskolan bor i Solna, några av dem relativt nära. I området finns också ett hotell, en restaurang och ett apotek. I övrigt finns mycket service ett stenkast bort vid Torsplan, t.ex. Hemköp och Willys liksom ett flertal restauranger och butiker.

I närheten av Eugeniahemmet finns en tennisplan, som kommer att försvinna när nya kvarter byggs inom ramen för DP1. I övrigt saknas idrottsytor helt i Norra Hagastaden. Av intervjuer framgår däremot att det finns ett volleybollnät vid Karolinska institutet väster om Solnavägen. I Hagaparken finns tennisplan och volleybollplan, i Bellevueparken norr om Wennergren Center ligger Bellevue bollplan och vid flera av skolorna i Vasastan finns bollplaner, t.ex. Johannes skola och Matteus skola. I Rödabergsskolan finns en ny idrottshall som är öppen för allmänheten och vid Norrtull finns även en tillfällig bollplan. I dagsläget saknas dock gena gång- och cykelkopplingar till flertalet av dessa ytor, främst de som ligger öster och söder om planområdet. Som framgått saknas även iordningsställda lektytor i Norra Hagastaden. I området finns däremot Sjukhusparken och den så kallade Äppellunden, som ofta besöks av förskolan och används för lek.

Med undantag för The Arts Center by the International Ballet School finns inga kulturella verksamheter i Norra Hagastaden. På centret finns scenlokaler, men det är oklart hur ofta det hålls publika föreställningar här. Även i den närmaste omgivningen är kulturutbudet än så länge mycket sparsmakat. Dock planerar Tekniska museet att öppna en filial med publik verksamhet i kvarteret Forskaren vid Hagaplan, som väntas stå klart 2024. Därtill finns kulturhistoriskt värdefulla miljöer norr och öster om planområdet, till exempel Solna kyrkby, Norra begravningsplatsen och Hagaparken.

Enligt förskolans personal upplever barnen på förskolan området som tryggt. Däremot anser de vuxna att det kan vara besvärande med byggarbetare som bor i baracker på området och som har för vana att dricka sin fredagsöl direkt utanför förskolan. Man kan även konstatera att området har flera gatupartier med slutna fasader som ger få ögon på gatan och skapar en ödslig gatumiljö, till exempel delar av Visionsgatan och Anna Steckséns gata. I dagsläget saknas också en tydlig rutnätsstruktur i gatunätet. I stället slingrar sig vägarna fram och siktlinjerna är ofta begränsade. Det gör i sin tur att orienterbarheten är mycket låg.

Förändringar och konsekvenser

Service, idrott och kultur

Med utbyggnaden i DP1 och kommande detaljplaner tillkommer många nya funktioner som underlättar vardagslivet och tillför värden för barn och unga, bland annat bostäder och service av olika slag. Förutom den förskoleverksamhet som blir kvar i området - fast flyttad och utökad - handlar det i första hand om kommersiell service som kommer att koncentreras till Hälsingegatans förlängning in i Norra Hagastaden, särskilt i korsningen Hälsingegatan/Eugeniavägen. Troligtvis tillkommer även bottenvåningar med verksamhetslokaler längs med Eugeniavägen samt utspritt i hela området.

Utbyggnaden i DP1 innebär att tennisplanen vid Eugeniahemmet försvinner. Samtidigt innebär nya kopplingar till det framväxande Östra Hagastaden att andra idrotts- och aktivitetsytor tillgängliggörs, både befintliga och tillkommande (se avsnittet om Sammanhållen stad, sid 9-11). Därtill utökas Sjukhusparkens yta och en ny park (Södra parken) tillförs med möjlighet att skapa ytor för både lek, idrott och annan fysisk aktivitet. Bedömningen är därför att barn i Norra Hagastaden kommer att få en ökad tillgång till platser för idrott och lek, delvis som en följd av utvecklingen inom DP1.

Även om nya verksamhetslokaler tillkommer i Norra Hagastaden skapar det sannolikt utrymme för ett kommersiellt utbud i första hand, snarare än ett ökat kulturutbud. Däremot kan utvecklingen i övriga Hagastaden med Tekniska museets planerade filial i kvarteret Forskaren och KFUM:s etablering med ett nytt idrotts- och kulturcenter vid Torsplan även komma de boende i Norra Hagastaden till del.

Bostadsgårdarna

Bostadsgårdarna i DP1 varierar i storlek men ligger i ett spann om 970-2490 kvm och med undantag för kvarter 12-1 blir gårdarna i huvudsak slutna och/eller upphöjda kvarter. Enligt befintlig forskning om bostadsgårdar leder liten gårdsyta till minskad användning, eftersom det blir trängsel och svårt att rymma flera funktioner samtidigt. Även om det inte finns några absoluta mått eller riktlinjer för vad som kan betraktas som en rymlig bostadsgård pekar den sammanlagda forskningen mot att gårdsytan behöver vara någonstans mellan 10 och 20 kvm per 100 kvm BTA och minst 1200 kvm, privata uteplatser undantagna.⁴ Andra faktorer som gör gården funktionell och välanvänd är generösa gröna ytor (minst 50% av gårdsytan), god tillgång till solljus (minst 50% av gårdsytan vår- och höstdagjämning), rumslig inramning och tydliga gränser mellan privat och offentligt.⁵ Av bilden nedan framgår kvarterens gårdsyta och BTA.

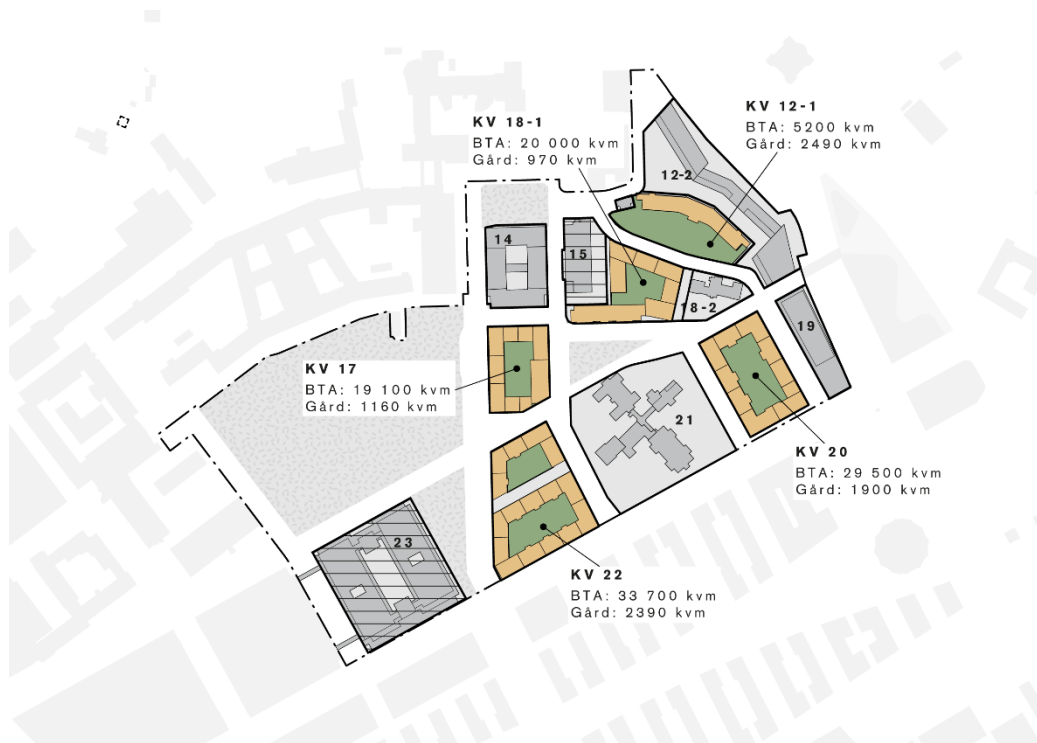

Diagram som visar ljus BTA bostad samt bostadsgårdarnas area, White Arkitekter.

⁴ BTA står för bruttoarea som är summan av alla våningsplanens area som begränsas av de omslutande byggnadsdelarnas utsida, www.boverket.se

⁵ Eva Minoura, *Uncommon Ground, Urban form and Social Territory, Stockholm KTH 2016*
Eva Kristensson, *Rymlighetens betydelse: en undersökning av rymlighet i bostadsgårdens kontext, Alnarp SLU 2003*

Utan hänsyn tagen till kvarterens BTA framstår bostadsgårdarna i Norra Hagastaden som ganska rymliga. Samtidigt blir bebyggelsen relativt hög med cirka 7-8 våningar, vilket innebär att många människor ska dela på gårdsytorna. Bland de kvarter som har tydligt avgränsade bostadsgårdar ligger gårdsyta per 100 BTA i ett spann mellan 4,85 och 7,85 kvm. Endast kvarter 12-1 med öppen gårdsstruktur når upp till 12,45 kvm gårdsyta per 100 BTA. Däremot är alla gårdar utom en cirka 1200 kvm eller större. En rimlig slutsats är dock att bostadsgårdarna i DP1 generellt är något underdimensionerade. De solstudier som genomförts visar också att gårdarna blir övervägande skuggiga. Med undantag för kvarter 12-1 som är en fristående befintlig byggnad är det bara vid sommarsolståndet mitt på dagen som gårdarna blir solbelysta till minst 50% av sin yta.⁶ Samtliga gårdar blir också underbyggda med garage. Bebyggelsen planeras så att jordmånen medger plantering av träd, buskar och annan grönska.⁷

Givet gårdarnas storlek och bristande tillgång till solljus större delen av året blir närheten till attraktiva parker och andra friytor extra viktig, särskilt för barn. Även takterrasser kan fungera som ett värdefullt komplement med mer solljus, även om förutsättningarna för lek är som bäst på marken. Samtidigt är de planerade bostadsgårdarna i Norra Hagastaden större än i exempelvis Centrala Hagastaden. I kombination med en annan form på gårdarna innebär det även mer fördelaktiga dags- och solljusförhållanden för Norra Hagastadens kvarter.

Lokalisering av förskoleverksamhet

Utbyggnaden inom DP1 medför att dagens förskoleverksamhet intill Sjukhusparken kommer att flyttas till ett nytt läge. I planförslaget möjliggörs för skola, grundskola och familjeboende i Eugeniahemmet, en samling skol- och sjukhemsbyggnader från sent 1800-tal. Det innebär att den direkta kopplingen till parken går förlorad, men avståndet blir inte långt. Gatukorsningarna på Akademiska stråket utförs upphöjda för att gatorna ska kunna korsas på ett säkrare sätt⁸ samt visa på fotgängare och cyklisters prioritet inom området.

Även i övrigt omges byggnaden av grönska, vilket skapar goda möjligheter till gröna utblickar. Därtill ersätts dagens slitna och något underdimensionerade utrymmen mot nyrenoverade lokaler, vilket torde medföra betydande förbättringar. Den äldre byggnaden har också stora fönster med ett bra ljusinsläpp och andra

⁶ Solstudie av White Arkitekter från 22 december 2022

⁷ En fördel med upphöjda/underbyggda gårdar kan däremot vara att tillgången till solljus ökar.

⁸ Skyltad hastighet på de gåendes villkor, cirka 7 km/h.

byggnadsdetaljer som kan uppskattas av barn, till exempel djupa fönsternischer som går att sitta i.

Givet byggnadens form kan gården delas in i fyra olika delgårdar, som kan komma att nyttjas av olika förskoleavdelningar, skola eller familjeboende. Enligt Boverkets allmänna råd och befintlig forskning på området är ett rimligt mått för friyta på en förskolegård minst 40 kvm/barn och en total friyta på minst 3000 kvm, vilket dock är mycket ovanligt i täta stadsmiljöer.⁹ I dagsläget är behovet av förskoleplatser inte utrett, vilket gör det svårt att beräkna tillgänglig friyta per barn. Däremot framgår redan i dagsläget att de fyra potentiella delgårdarna får en yta som ligger i ett spann mellan 630-2280 kvm. Ingen av delgårdarna kommer med andra ord upp i 3000 kvm men den totala gårdsytan blir däremot betydligt större.

En positiv kvalitet är att gårdarna får mycket god tillgång till solljus. Andra kvaliteter är att de inte blir underbyggda och att man avser att bevara så många som möjligt av dagens befintliga träd. De bidrar i sin tur med skugga och gör tillsammans med övrig grönska att det går att följa årstidernas växlingar. Sammantaget bedöms lokalisering av förskoleverksamhet till Eugeniahemmet som väl vald.

Ökad orienterbarhet och trygghet

Planerna för Norra Hagastaden medför även att gatunätet utvecklas med en tydligare rutnätsstruktur och mer gena kopplingar, främst via Akademiska stråkets och Hälsingegatans förlängningar som båda ryms inom DP1. Det ökar orienterbarheten och gör det lättare att ta sig fram på ett enkelt och smidigt sätt, för såväl barn som vuxna. När nya kvarter med levande bottenvåningar med entréer och lokaler ut mot gatan tillkommer aktiveras gaturummet med fler rörelser och en ökad mänsklig närvaro. Det bidrar i sin tur till ökad trygghet.

Identitet

Temat Identitet riktar fokus mot stadsdelens karaktär och den bild som människor både inom stadsdelen och i omvärlden förmedlar. Särskilt barns upplevelser lyfts fram, i den mån det är möjligt. Den här utredningen bygger främst på ett barnperspektiv, där vuxna med särskild kunskap om barns behov kommer till tals.

⁹ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/krav-pa-tomter/friyta-for-lek-och-utevistelse-for-forskolor-och-skolor/>

Nuläge

Idag präglas området på ett mycket påtagligt sätt av sjukhuset. Enligt de pedagoger som intervjuats skapar det en speciell miljö som ger gott om möjligheter till lärande samtal med barnen. Här finns helt enkelt mycket för barnen att titta på, som väcker frågor och stimulerar till samtal; ambulanser, helikoptrar, färdtjänstbilar och vårdpersonal i vita sjukhuskläder. Därför önskar man att något av områdets vårdprägel kan bevaras även i framtiden.

Norr om Karolinska vägen ligger Solna kyrkby som är en kulturhistoriskt mycket värdefull kyrkomiljö som utgör ett riksintresse för kulturmiljövården. Här finns bland annat Solna kyrka från 1180, en prästgård från 1720-talet och St Martins stall där man bland annat anordnar midsommarfirande. Ytterligare norrut, på andra sidan Solna kyrkväg, ligger Norra begravningsplatsen från 1827.

Begravningsplatsen är en av de största i Sverige och anlagd som en klassicistisk park med pampiga trädalléer och gravarna i regelbundna kvarter. Geografiskt ligger den i Solna men förvaltas av Stockholms stad. Utöver den kristna delen finns även en katolsk och en judisk del, med egna förvaltare. I öst och nordöst finns Hagaparken som också uppvisar höga kulturhistoriska värden.

Även om dessa miljöer ligger strax utanför planområdet är de platser som bidrar med karaktär till närmiljön och kan fungera som lokala resurser – platser man söker sig till för avkoppling, skönhetsupplevelser och inspiration.

Förändringar och konsekvenser

När området omvandlas från ett renodlat sjukhusområde till en stadsdel med blandade funktioner kommer platsens karaktär att förändras påtagligt. Idag är identiteten starkt knuten till sjukhuset och de olika vårdverksamheterna. Som framgått önskar de pedagoger som intervjuats att så mycket som möjligt av vårdprägelns bevaras när området omvandlas, eftersom det gör platsen unik och skapar pedagogiska möjligheter. Givet att både närakuten norr om det centrala torget liksom Nya Karolinska med tillhörande verksamheter blir kvar och till och med expanderar med ett helt nytt kvarter verkar det troligt, trots stora förändringar. Kanske kan också tillkomsten av fler verksamheter och boende ge nya pedagogiska ingångar.

Ytterligare en viktig förändring handlar om att området nu byggs ihop med Stockholm. Det innebär dels att Norra Hagastaden kommer att upplevas som en del av innerstaden, dels att det bildar en ny stadsfront mot norr. Att Norra Hagastaden

växer ihop med Stockholms innerstad är sannolikt en förändring av mycket stor betydelse för områdets identitet och det liv som kommer att levas där. Slutligen kan de stärkta kopplingarna österut också innebära att innerstadens kultur- och serviceutbud tillgängliggörs samtidigt som området associeras mer med Hagaparken, som blir än viktigare som lokal resurs.

Hälsa och säkerhet

Temat Hälsa och säkerhet riktar fokus mot frågor som rör barns mobilitet och trafiksäkerhet, ljudmiljö, luftkvalitet och platser för fysisk aktivitet, rekreation och vila.

Nuläge

Ljudmiljö

I dagsläget är Norra Hagastaden bullerutsatt, särskilt i de östra delarna närmast Uppsalavägen/E4. Ljudnivåerna är högre här än i närliggande Vasastan, eftersom trafikens hastighet på E4 är högre än på innerstadsgatorna. Den främsta bullerkällan är Uppsalavägen/E4 som skapar ett så kallad ”bullerregn” i form av ett ständigt brus från biltrafiken. Bullerregn är inte skadligt, men kan orsaka trötthet vid längre exponering.

En annan bullerkälla är helikopterflygningar till och från sjukhuset, som överstiger riktvärdena för tillfälliga ljud. Det sker dock cirka 6 min per dag och intervjuad personal på förskolan anser inte att ljuden orsakar problem för deras verksamhet. Små barn som är under inskolning kan till en början bli rädda men vänjer sig snabbt vid ljuden. På natten förekommer inga planerade flygningar men akuta flygningar kan däremot äga rum, vilket i genomsnitt ska ske mindre än tre gånger per natt men varierar över året. Det innebär att det finns en risk för väckning nattetid i framtiden om bostäderna i området inte förses med särskilt god ljudisolering.

Luftkvalitet

I dagsläget är luftkvaliteten i närområdet något ansträngd. Även om Solnavägen, Solna kyrkväg och Karolinska vägen bidrar så är föroreningarna som störst vid Uppsalavägen/E4 och Norra länkens tunnelmynning. Nivåskillnaden gör dock att det mesta av föroreningarna hinner tunnas ut av vindar innan de når upp till Norra Hagastaden. Med undantag för de planerade husen längst österut inom DP1 (där

kontor planeras av luft, buller- och riskhänsyn), bedöms luftkvaliteten som tillräckligt bra för att kunna uppföra bostäder på platsen.¹⁰

Trafiksäkerhet och barns mobilitet

Idag är området planerat som ett sjukhusområde med enskilda gator för att försörja respektive byggnad. På gatorna förekommer i stort sett inte någon trafikseparering med undantag för kortare sträckor där gångbana finns. Inte heller finns någon genomfartstrafik, utan sjukhuset och närliggande vårdverksamheter är målpunkten för de trafikorörelser som förekommer. Även om människor till viss del rör sig i utemiljöerna, främst på informella gångvägar i parken, är gatunätet inte utformat för gång- och cykelrörelser. I stället är gatorna anpassade för att främja framkomligheten för bilar och nyttotrafik som ambulanser och färdtjänst. Det innebär bland annat att cykelparkeringar tillkommit efterhand och ofta ligger nära husväggarna på förgårdsmark medan trottoarerna generellt är smala. Även om de pedagoger som intervjuats inte anser att biltrafiken är ett problem är det tydligt att gaturummens utformning inte främjar barns mobilitet. Därmed finns också utrymme för förbättringar vad gäller trafiksäkerheten.

Rekreation och fysisk aktivitet

Som framgått är Sjukhusparken och Äppellunden uppskattade och välanvända miljöer för både rekreation och lek. Särskilt Äppellunden beskrivs som en miljö som främjar barns rörelserikedom och motoriska utveckling med stenar och murar där de kan hoppa, klättra och balansera. I övrigt saknas iordningställda lekmiljöer eller andra idrotts- och aktivitetsytor för barn och unga helt i Norra Hagastaden.

Vårdmiljöer för barn

Idag finns en särskild avdelning för svårt sjuka barn och deras familjer på sjukhuset men det finns ett behov av en mer hemlik och barnanpassad vårdmiljö för denna målgrupp. Därför finns ett önskemål om att DP1 ska möjliggöra för tillskapandet av ett familjeboende.

Förändringar och konsekvenser

Buller

Med tillkommande kontorsbyggnader längst i öster mot Uppsalavägen/E4 skärmas trafikbullret av relativt väl. Ekvivalent ljudnivå vid bostadshusens fasader varierar och överskrider rekommenderade riktvärden enligt Trafikbullerförordningen vid

¹⁰ Luftkvalitetsutredning. Detaljplan för del av Haga 4:7 mf – DP1 i Norra Hagastaden.

vissa fasader, vilket kräver anpassningar. Det innebär att lägenheterna får vara högst 35 kvm eller genomgående med minst hälften av rummen mot bullerdämpad sida. Med dessa anpassningar går det att hålla sig inom givna riktvärden. Med lämpliga val av fönster och uteluftdon kan kraven för ljudnivån inomhus enligt Boverkets byggregler (BBR) uppfyllas med stängda fönster i samtliga bostäder.¹¹

I samtliga kvarter kan gemensamma uteplatser som håller sig inom riktvärdena anordnas. Samma ljudnivåer gäller för Sjukhusparken. För den planerade förskolans gård kan Naturvårdsverkets riktvärden för skolgård hållas inom större delen av gården. En mindre del av förskolegården mot Eugeniavägen och Maria Aspmans gata överskrider preliminärt riktvärdena något, varför det eventuellt inte är lämpligt att pedagogisk verksamhet bedrivs där.¹²

Sjukhusets helikopterflygningar medför att hela planområdet ligger inom en sektor som beräknas överskrida riktvärdena för maximal ljudnivå utomhus. Enligt trafikbullerförordningen får riktvärdet vid bostadsbyggnaders fasader överskridas högst 16 gånger mellan kl 06-22 och tre gånger mellan kl 22 och 06. Inomhus får maximal ljudnivå enligt BBR överskridas som mest 5 gånger nattetid, upp till en viss ljudnivå. Det genomsnittliga antalet flygningar i området antas vara 12 per dygn varav knappt 3 nattetid. En del av de flygningarna kommer att ske i den västra in-/utflygningskorridoren och därmed inte ge fullt lika höga ljudnivåer i planområdet. Sammantaget innebär det att trafikbullerförordningens riktvärden för bostäder i stort kan hållas.¹³ På förskolegården kommer dock maximal ljudnivå att överskridas ca 12 gånger per dygn, vilket inte tillåts enligt gällande riktvärden. Den bullerutredning som genomförts rekommenderar därför att gården förses med någon typ av skydd mot buller uppifrån, exempelvis en pergola med delvis tätt tak. Enligt samma utredning beräknas den tid då maximal ljudnivå överskrids i området generellt till cirka 6 minuter per genomsnittligt dygn. Det är med andra ord en mycket begränsad tid och ljudmiljön bedöms därför som acceptabel även för förskolan.¹⁴

Störande buller kan även förekomma under byggtiden, vilket särskilt kan komma att påverka bostäder och förskola inom DP1 som byggs först. Här är relevant information med god framförhållning till boende och verksamheter viktigt liksom bullerskyddande åtgärder, till exempel i form av temporära bullerskydd eller anpassningar av produktionsplaneringen.¹⁵

¹¹ Bullerutredning. Projekt Norra Hagastaden DP1, Afry 2023-01-23.

¹² Ibid.

¹³ Dock med undantagtag för ekvivalent (genomsnittlig) nivå för flygbuller orsakat av helikopterflygplatsen.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

Luftkvalitet

Med avskärmande bebyggelse mot E4 uppskattas att föroreningshalterna kan sänkas något, enligt den luftkvalitetstudering som genomförts. Här planeras kontor som får entréer västerut (bort från E4) och fönster som inte går att öppna mot motorvägen. I och med utbyggnaden av Norra Hagastaden väntas ökad trafik av bilar och bussar inne i området, vilket kan medföra fler föroreningar och delvis motverka den positiva effekten av skärmande bebyggelse. Hastigheterna är dock låga varför ökningen blir marginell. Utvecklingen av elbilar gör att kväveoxidhalterna sannolikt kommer att sjunka i framtiden. Halterna av partiklar har däremot med slitage av vägunderlaget att göra och påverkas inte av andelen elbilar. Den sammantagna bedömningen är att halterna av partiklar och kvävedioxid inte kommer att påverkas negativt av utbyggnaden inom DP1 och hålla sig inom lagstadgade gränsvärden (miljökvalitetsnormer) enligt Luftkvalitetsförordningen. Prognosen är också att utsläppen från trafiken kommer att minska i framtiden, vilket innebär att luftkvaliteten inom planområdet sannolikt kommer att förbättras på längre sikt.¹⁶

Dags- och solljus i bostäder

På översiktlig nivå ser dagsljusförhållandena i de planerade bostadskvarteren inom Norra Hagastaden DP1 normala ut. Detta innebär att godkända dagsljusförhållanden enligt BBR lär kunna uppnås utan problem i de flesta lägen. I lägen där det finns en indikation om att ljusförhållandena kan bli särskilt utmanande (markerade i rött på bilden nedan) kan tillräcklig dagljusstillgång ändå uppnås genom olika gestaltungsåtgärder. Detta behöver dock studeras närmare i senare skeden.¹⁷

I BBR ställs även krav på att det i samtliga lägenheter (studentlägenheter under 35 kvm undantaget) ska finnas minst ett rum som har tillgång till direkt solljus. En solljusanalys av området visar att detta krav kan uppnås helt i samtliga bostadskvarter, i vissa fall dock endast om lägenheterna planeras med fönster åt mer än ett väderstreck.

¹⁶ Luftkvalitetsstudering. Detaljplan för del av Haga 4:7 mf – DP1 i Norra Hagastaden.

¹⁷ Dagsljusanalys, White Arkitekter 2023-04-06

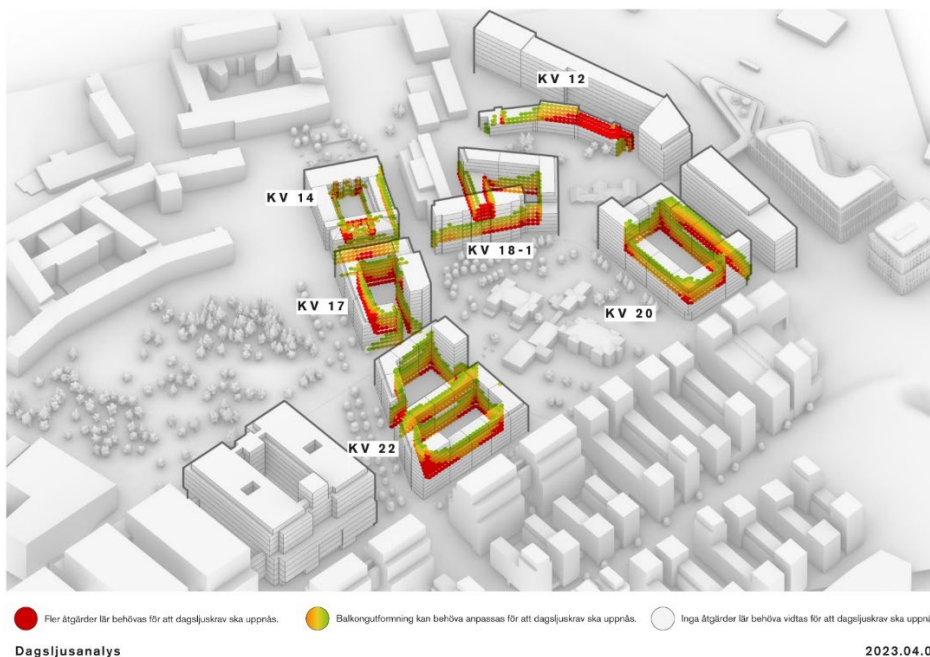

Bild som illustrerar dagsljusförhållandena i de olika kvarteren, White Arkitekter

Trafiksäkerhet och barns mobilitet

Solna stad har en plan för säkrare skolvägar som bygger på tre aktivitetsområden och pekar ut riktningen för stadens arbete med barns resor till och från skolan. Det första området fokuserar på att höja trafiksäkerheten i den fysiska miljön kring skolorna medan övriga områden fokuserar på information till allmänheten och arbetssätt inom staden. Det innebär att både fysiska och beteendepåverkande åtgärder är en del av strategin för att skapa säkra och trygga skolvägar.¹⁸

Planeringen av den nya gatustrukturen inom Norra Hagastaden har haft säkra skolvägar som utgångspunkt. I Eugeniahemmet ska planen möjliggöra för bland annat förskoleverksamhet och grundskola, i direkt anslutning till Akademiska stråket som till stora delar är en fredad yta från motorfordon. Eftersom stråket skär genom hela Norra Hagastaden möjliggör det för barn som bor i området att använda det som sin primära skolväg. På Hälsingegatan som är områdets huvudgata planeras separerade gång- och cykelbanor som kopplar samman gatan med Akademiska stråket. Runt Eugeniahemmet planeras för en lugn trafikmiljö med delvis enkelriktade gator med smala körbanor. En smalare körbana som utformas på rätt sätt bidrar till att sänka hastigheterna samtidigt som risken för

¹⁸ Plan för säkra och trygga skolvägar i Solna stad, 2017.

olyckor minskar avsevärt när motorfordon inte ges möjlighet att backa nära skolan. Tillgänglig parkering för förskoleverksamhetens personal behöver ligga inom gård för att klara avståndskraven. På lokalgata 9 strax norr om Eugeniaplatsen planeras för ett antal korttidsparkeringar för att kunna hämta och lämna barn med bil. Därifrån kan man ta sig till förskolan via en gångväg som inte korsar några bilvägar, vilket är positivt sett från trafiksäkerhetssynpunkt.

Inte bara gatorna till och närmast förskolan är viktiga för barn, utan gatumiljön i sin helhet. Med utvecklingen av Norra Hagastaden kommer gatunätet att förändras markant och få en tydligare rutnätsstruktur. Ambitionen är även att lokalgatorna ska utformas med ett ökat fokus på gående, generösa trottoarer och utformning för låga hastigheter. Separata cykelbanor tillkommer på Akademiska stråket och längs med Hälsingegatan. Övriga gator medger dubbelriktade cykelrörelser i blandtrafik.

Därtill ska gatumiljön vara tydligt utformad och anpassad utifrån ett tillgänglighetsperspektiv, till exempel med nedsänkta kantstenar och andra åtgärder som underlättar för rullstol, rullatorer och barnvagn. Den samlade bedömningen är att utvecklingen av Norra Hagastaden kommer att skapa en gatumiljö som ökar trafiksäkerheten och främjar barns mobilitet.

Nytt Familjeboende

Detaljplanen för Norra Hagastadens första etapp ska också möjliggöra för ett familjeboende för svårt sjuka barn och deras familjer i anslutning till vård. För detta ändamål föreslås de delar av Eugeniahemmet som inte används för förskola/grundskola. Fördelarna med en sådan lokalisering är flera. Dels finns goda förutsättningar för att skapa en miljö som är mer hemlik än dagens sjukhusmiljö, dels finns möjligheter till gröna utblickar, bra ljusinsläpp och närhet till fina utomhusmiljöer. En svårighet är däremot att man även möjliggör för förskoleverksamhet i Eugeniahemmet, vilket kan göra att miljön inte blir en så avskild, insynsskyddad och lugn miljö som är önskvärt. Av samma skäl kan även läget ut mot Akademiska stråket vara problematiskt. Detta är sannolikt brister som kan hanteras på ett tillfredställande sätt med en väl genomtänkt utformning som minskar insynen och värnar de sjuka barnens integritet.

Rekreation och fysisk aktivitet

Som framgått kommer den nya utformningen av gatumiljön att öka trafiksäkerheten och främja barns mobilitet, både till fots och med cykel. Området får också en utvecklad grönstruktur som bland annat innebär en större variation av

gröna rum med ytor för lek och annan fysisk aktivitet. Sjukhusparkens inre delar bibehålls som ett öppet landskapsrum med naturkänsla, där såväl barn som vuxna kan söka ro och avkoppling. Samtidigt tillgängliggörs även Hagaparkens stora rekreatiomsområden via nya gång- och cykelkopplingar över Uppsalavägen/E4. Utvecklingen av Norra Hagastaden i DP1 innebär med andra ord att barns möjligheter till både vila och olika former av fysisk aktivitet ökar.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

I det följande sammanfattas varje tematiskt avsnitt från rapportens analysdel och de planerade förändringarnas potentiella konsekvenser för barns bedöms. Därefter följer ett antal rekommendationer som syftar till att stärka barnperspektivet, både vad gäller själva detaljplanen och i senare planeringsskeden.

Sammanhållen stad

Med utvecklingen inom DP1 i Norra Hagastaden skapas flera nya gatukopplingar, såväl inom stadsdelen som till den omgivande stadsmiljön. Därmed tillgängliggörs också flera viktiga målpunkter för barn, både befintliga och sådana som tillkommer i och med utvecklingen i övriga Hagastaden. Det gäller till exempel Hagaparken, Norra stationsparken och det nya skolkvarteret med närliggande aktivitetspark i Östra Hagastaden.

Bedömningen är därför att DP1 kommer att medföra betydande förbättringar sett från ett barnperspektiv.

Samspel, lek och lärande

Utvecklingen inom DP1 i Norra Hagastaden medför bland annat en utvecklad grönstruktur som skapar en större variation av gröna mötesplatser för olika aktiviteter, åldersgrupper och behov. Sjukhusparken utvecklas med fler lekvärdar, en ny park tillkommer och flera gröna stråk och platsbildningar skapas. Samtidigt tillkommer målpunkter för barn även i den omgivande stadsmiljön, både idrotts- och aktivitetsytor av olika slag och verksamheter med kulturellt innehåll. Med DP1 blir stadsstrukturen dessutom mer sammanhängande, vilket in sin tur innebär att fler målpunkter tillgängliggörs.

Bedömningen är därför att DP1 innebär en betydande förbättring för barns möjligheter till samvaro, lek och lärande.

Vardagsliv

Utvecklingen inom DP1 i Norra Hagastaden kommer att skapa förutsättningar för ett större serviceutbud samtidigt som nya parker och ytor för lek, idrott och fysisk aktivitet skapas. Det är omständigheter som kommer att påverka barns situation på ett positivt sätt. Lokalisering av förskoleverksamhet till Eugeniahemmet bedöms

också som väl vald med goda förutsättningar att skapa en bra miljö för barn, både inne och ute. Givet att gårdsytan delas in i fyra mindre delar kommer inte de olika delgårdarna att nå upp till Boverkets allmänna råd för friyta på förskolegård om en total friyta på 3000 kvm. Den sammanlagda ytan blir däremot betydligt större. Samtidigt är närheten till Sjukhusparken en stor tillgång, som delvis kan kompensera för sådana eventuella begränsningar.

Trots att Norra Hagastaden DP1 får generösare bostadsgårdar med bättre tillgång till solljus än i det angränsande Centrala Hagastaden går det med stöd i forskning att hävda att ytorna även här är något underdimensionerade. Som en följd av kvartersformer med slutna gårdar och relativt höga byggnader med 7-8 våningar blir gårdarna övervägande skuggiga under en stor del av året. Samtidigt är den egna bostadsgården generellt en viktig lekmiljö, särskilt för små barn som inte kan röra sig på egen hand i staden. Forskning visar att små gårdar med dålig tillgång till solljus sällan blir välanvända.

Den sammanlagda bedömningen är ändå att DP1 kommer att tillföra flera viktiga vardagsfunktioner för barn och i huvudsak påverka barns situation positivt.

Identitet

Att Norra Hagastaden omvandlas från ett renodlat sjukhusområde till blandstad innebär att områdets karaktär förändras avsevärt. Samtidigt byggs Solna och Stockholm samman, vilket kommer att göra området till en del av innerstaden. Även det är en betydande identitetsförändring. Om förändringen påverkar barns situation i positiv eller negativ riktning är svårt att bedöma. Dock kan man konstatera att fler bostäder innebär ökad inflyttning och att fler barn får möjlighet att skapa sig en relation till området, både det nya som växer fram och spåren av de gamla sjukhusbyggnaderna.

Hälsa och säkerhet

Av de utredningar som genomförts framgår att luftkvaliteten i Norra Hagastaden är något ansträngd samtidigt som vissa bostäder kommer att ligga nära gränsen för riktvärdena kring buller intill fasad. Däremot blir bostadsgårdarna relativt tysta. Med särskilda åtgärder kan även ljudnivån inomhus klara kraven enligt BBR. Barn är känsligare än vuxna för både buller och luftföroreningar, vilket gör luftkvalitet och ljudmiljö till särskilt viktiga hälsofrågor sett från ett barnperspektiv. Med undantag för tillfälligt helikopterbuller framgår dock av utredningarna att godkända nivåer

kommer att uppnås, både avseende buller och luftkvalitet. Ett område där utvecklingen inom DP1 kommer att medföra betydande förbättringar är barns mobilitet och trafiksäkerhet. Gatorna utformas med de gående i fokus och Akademiska stråket blir till stora delar bilfritt, vilket bidrar till en trygg och säker skolväg. Med utvecklingen av parker med plats för lek, idrott och rörelse ökar även möjligheterna till rekreation och fysisk aktivitet.

Mot denna bakgrund är bedömningen att utvecklingen inom DP1 kommer att påverka barns situation positivt.

Rekommendationer

Rekommendationer för detaljplanen:

- Givet att bostadsgårdarna generellt ser ut att bli övervägande skuggiga blir det viktigt att arbeta med tillgången till solljus i den bostadsnära utemiljön. Utöver åtgärder för att maximera solljuset på själva bostadsgården kan det även handla om att skapa förutsättningar för solbelysta takterrasser och balkonger. Därtill blir det viktigt att prioritera tillgången till solljus i området i övrigt, t.ex. i parker och på gator och torg.
- De gemensamma offentliga rummen är viktiga komplement till bostadsgårdarna. Därför är det viktigt att värna planens grönstruktur och om möjligt tillföra ännu mer grönska i stadsmiljön, som både skänker skugga, främjar avkoppling och bidrar med lekvärden som är svåra att skapa på andra sätt.
- Den planerade förskolegårdens friyta är mycket viktig utifrån ett barnperspektiv och bör därför värnas.
- Levande bottenvåningar är avgörande för att skapa trygga och befolkade stadsmiljöer. I lägen där verksamhetslokaler för kommersiella eller andra ändamål inte lämpar sig kan gemensamma utrymmen för de boende vara ett alternativ, som både kan fungera som ett komplement till den egna bostadsytan och främja möten. Det kan ha särskilt stor betydelse för trångbodda familjer.

- Värna och lyft fram befintlig bebyggelse och miljöer med kulturhistoriska värden på ett sätt som gör det möjligt att läsa platsens historia. Det kan bidra till att stärka den nya stadsdelens identitet och människors anknytning till den, såväl bland barn som vuxna.

Rekommendationer för senare skeden:

- I senare skeden är det viktigt att programmera parkerna för att passa barn i olika åldrar. Då yngre barn har svårt att ta sig längre sträckor själva bör ytor för denna målgrupp färdigställas först. Om möjligt kan någon yta lämnas relativt oprogrammerad så att temporära konstruktioner kan testas och slutlig utformning tas fram i dialog med barn och föräldrar i området.
- Norr om Karolinska vägen och Solna kyrkväg finns flera kulturhistoriskt värdefulla miljöer som är en viktig lokal resurs. I arbetet med kommande detaljplaner vore det därför intressant att undersöka om och på vilket sätt kopplingarna norrut kan stärkas.
- Satsa på utformning av kvalitativa bostadsgårdar med så många lekvärden som möjligt, till exempel i form av grönska, hög detaljeringsgrad i barns ögonhöjd, konstnärliga inslag och byggda element som kan tolkas och användas på flera sätt. Sett från ett barnperspektiv är det mer värdefullt att prioritera gemensam yta framför stora privata uteplatser. Komplettera gärna bostadsgårdarna med takterrasser men gör plats för lek på marken.
- När miljön närmast skolan utformas är det viktigt att Plan för säkra och trygga skolvägar i Solna stad tas som utgångspunkt.
- Passager och övergångsställen över större stråk bör hastighetssäkras och utformas för att prioritera fotgängare och cyklister. Viktigt att tänka på är också att övergångsställen längs skolvägar tar hänsyn till att barn inte har lika goda siktförhållanden som vuxna och dessutom är svårare att upptäcka för andra trafikanter.
- Flera gator inom området lämpar sig väl för gångfartsområden där motorfordonen håller låga hastigheter och fotgängare samt cyklister har företräde.

- Undersök möjligheterna att etablera en icke-kommersiell publik verksamhet med ett utbud som lockar barn någonstans i Norra Hagastaden, till exempel i Radiumhemmet och Blindhemmet.
- Öka kulturnärvaron i stadsrummet genom intresseväckande offentlig konst, gärna med lekfulla inslag som tilltalar barn.
- Vidta även åtgärder som säkerställer tillgången till direkt solljus i minst ett av bostadens rum, även i lägen med svårare förhållanden. Det kan till exempel handla om fasadernas utformning, anpassning av lägenheternas planlösning och placering av trapphus och andra funktioner än bostad mot fasader med sämre ljustillgång.
- Byggtiden kan innebära störningar för de boende som flyttar först in, bland annat i form av buller. Barn är särskilt känsliga för buller samtidigt som barnen på den lokala förskolan vistas i området hela dagarna och då blir särskilt utsatta. Därför är det viktigt med en plan för hur störningarna kan minimeras.
- Sett från ett barnperspektiv vore det även positivt med barnanpassad information om planerna och processen som går att ta del av i närmiljön, till exempel i form av pedagogiska skyltar och modeller.